

Ảnh hưởng kinh tế từ chiến sự Ukraine và Gaza

Bước sang năm 2024, kinh tế thế giới vẫn tiếp tục bị ảnh hưởng đáng kể bởi những diễn biến phức tạp, khó đoán định của tình hình chiến sự tại Ukraine và dải Gaza với không chỉ các biện pháp trừng phạt, trả đũa về kinh tế giữa các Bên như giai đoạn trước mà còn cả các tác động từ sự tham gia theo các cách thức khác nhau của các lực lượng khác vào các cuộc chiến này.

CHIẾN SỰ NGA – UKRAINE: NGUY CƠ KHỦNG HOẢNG NĂNG LƯỢNG QUAY TRỞ LẠI

Khủng hoảng năng lượng là một trong những hậu quả nghiêm trọng đầu tiên diễn ra chỉ một thời gian ngắn sau khi chiến sự ở Ukraine nổ ra hồi tháng 4/2022. Sau thời gian được kiểm soát, bước sang năm 2024, thế giới lại đứng trước mối lo về nguy cơ tái diễn cuộc khủng hoảng năng lượng khi EU công bố lệnh trừng phạt đối với khí đốt tự nhiên hóa lỏng (LNG) của Nga và thỏa thuận vận chuyển khí đốt giữa Nga - Ukraine sẽ kết thúc vào cuối năm nay.

Ngày 24/6/2024, EU đã thông qua gói trừng phạt thứ 14 nhắm vào Nga, trong đó nổi bật là lệnh cấm trung chuyển khí đốt hóa lỏng của Nga qua EU. Cụ thể, các nhà xuất khẩu LNG của Nga sẽ bị cấm sử dụng các cảng của EU để chuyển khí đốt giữa các tàu chở dầu lớn và các tàu nhỏ hơn dành cho các nước thứ ba, tuy nhiên EU sẽ không cấm các quốc gia thành viên mua LNG làm nhiên liệu sử dụng trong nước. Như vậy, khi gói trừng phạt này được áp dụng, các công ty EU vẫn sẽ được phép mua LNG của Nga nhưng bị cấm tái xuất sang các nước khác. Theo Trung tâm Nghiên cứu Năng lượng và Không khí sạch (CREA), EU đã nhập khẩu khoảng 20 tỷ m³ LNG với trị giá 8,3 tỷ euro từ Nga trong năm 2023 và khoảng 22% trong số này (4,4 tỷ m³) đã được trung chuyển sang nhiều quốc gia khác trên toàn cầu (Trung Quốc, Ấn Độ, Thổ Nhĩ Kỳ...).

Giới quan sát nhận định rằng biện pháp trừng phạt này của EU đối với Nga không chỉ trực tiếp làm giảm nguồn thu của Nga từ việc bán khí đốt mà còn gây gián đoạn chuỗi cung ứng mặt hàng này. Không được trung

chuyển qua châu Âu, Nga sẽ tìm cách chuyển hướng vận chuyển LNG trực tiếp đến Đông và Nam Á nhưng khả năng thực hiện việc này còn hạn chế do cần một đội tàu khá lớn. Như vậy, với nguồn cung/khả năng cung ứng giảm sút, giá LNG được dự đoán sẽ tăng cao trong thời gian sắp tới.

Trong gói trừng phạt mới, EU cũng cấm nhập khẩu khí heli (loại khí được sử dụng trong sản xuất quân sự, hàng không vũ trụ và chất bán dẫn) từ Nga. Trong bối cảnh Nga đang xây dựng các nhà máy khí heli mới ở Siberia, hướng tới mục tiêu trở thành nhà sản xuất khí heli lớn thứ ba thế giới vào năm 2025, động thái này của EU được xem là nước đi phủ đầu, ngăn chặn khả năng phụ thuộc của EU vào Nga trong tương lai. Ngoài ra, EU cũng áp đặt các biện pháp hạn chế việc Nga sử dụng “hạm đội bóng đêm” để vận chuyển dầu thô lách lệnh trừng phạt.

Ngoài gói trừng phạt thứ 14 của EU đối với Nga, an ninh năng lượng còn có nguy cơ bị đe dọa bởi việc chấm dứt thỏa thuận vận chuyển khí đốt giữa Nga và Ukraine vào cuối năm 2024. Theo thỏa thuận giữa Nga và Ukraine từ năm 2019, Nga sẽ trả tiền cho Ukraine để xuất khẩu khí đốt sang châu Âu thông qua mạng lưới đường ống của nước này. Thỏa thuận có thời hạn 5 năm và sẽ hết hạn vào cuối tháng 12/2024. Tuy nhiên ngày 17/3/2024, phía Ukraine đã tuyên bố không có kế hoạch gia hạn thỏa thuận và sẽ không ký kết bất kỳ thỏa thuận bổ sung nào khác. Mặc dù phía Nga ngay sau đó cũng đã tuyên bố sẽ sử dụng các đường

ống thay thế và thúc đẩy xuất khẩu khí tự nhiên hóa lỏng (LNG) vận chuyển bằng đường biển trong trường hợp thỏa thuận hiện tại giữa Nga và Ukraine không được gia hạn, nhưng nguy cơ thiếu hụt khí đốt tại châu Âu do sụt giảm nguồn cung cũng là vấn đề rất đáng lo ngại trong thời gian sắp tới, bởi lẽ tuyến đường vận chuyển qua Ukraine vốn là con đường duy nhất để khí đốt của Nga đến Tây và Trung Âu kể từ năm 2022 – sau khi đường ống Dòng chảy phương Bắc của Nga bị hư hỏng.

Trong thời gian sắp tới, tình hình có thể sẽ phức tạp hơn khi Hungary nắm giữ vai trò chủ tịch luân phiên của EU trong nửa cuối năm 2024, bởi nước này vốn được coi là có quan hệ thân thiết với Nga và thường không đồng tình với các hành động tài trợ vũ khí cho Ukraine cũng như các lệnh trừng phạt Nga của EU, trong đó có cả gói trừng phạt 14 nêu trên.

XUNG ĐỘT TẠI DẢI GAZA: CHUỖ CUNG ỨNG HÀNG HÓA QUỐC TẾ TIẾP TỤC BỊ GIÁN ĐOẠN

Sau gần 10 tháng khai hỏa, cuộc xung đột giữa Israel và Hamas ở dải Gaza không có dấu hiệu hạ nhiệt. Mặc dù các ảnh hưởng trực tiếp tới kinh tế thế giới chưa quá nặng nề nhưng sự tham gia của các lực lượng ủng hộ Hamas trong khu vực, đặc biệt là hành động tấn công các tàu hàng di chuyển qua khu vực Biển Đỏ của lực lượng Hồi giáo Houthi, lại gây ra những hệ quả nghiêm trọng tới chuỗi cung ứng toàn cầu, qua đó gián tiếp dẫn tới sự tăng giá của nhiều loại hàng hóa, đặc biệt là giá dầu.

Sau những vụ tấn công đầu tiên vào giữa tháng 11/2023, nhiều hãng vận chuyển lớn như MSC, Maersk, CMA CGM, Hapag-Lloyd, Cosco Shipping,

Nhiều nền kinh tế cải thiện khả năng chống chịu trước các biến động

Mặc dù vẫn tiếp tục bị ảnh hưởng bởi những xung đột địa chính trị kéo dài, các nền kinh tế trên thế giới dường như đã bớt sốc hơn trước các hệ quả kinh tế tiêu cực từ chiến sự. Với sự phục hồi tích cực của một số nền kinh tế lớn như Trung Quốc, Ấn Độ..., triển vọng tăng trưởng của kinh tế thế giới (theo dự báo của Quỹ tiền tệ quốc tế (IMF) tháng 7/2024) đã được nâng lên mức 3,2%, cao hơn 0,3% so với dự báo hồi tháng 10/2023.

Theo Cục Thống kê Quốc gia Trung Quốc (NBS), kinh tế nước này trong nửa đầu năm 2024 ghi nhận nhiều kết quả khả quan với GDP đạt 61,68 nghìn tỷ RMB (tương đương 8,49 nghìn tỷ USD), tăng 5% so với cùng kỳ năm trước; tổng kim ngạch xuất nhập khẩu hàng hóa tăng 6,1%, đạt 21,17 nghìn tỷ RMB; giá trị sản xuất nông nghiệp và công nghiệp của nước này lần lượt tăng 4% và 6%...

Ngoài Trung Quốc, Ấn Độ cũng là quốc gia được dự báo có mức tăng trưởng kinh tế tích cực (7%) trong năm 2024 (theo Báo cáo "Triển vọng kinh tế thế giới (WEO) của IMF tháng 7/2024). Trên thực tế, nền kinh tế Ấn Độ đã cho thấy sự tăng trưởng nhanh hơn kỳ vọng, đạt 7,8% trong quý đầu năm 2024 (Số liệu của Cơ quan Thống kê Quốc gia Ấn Độ - NSO).

HMM, Evergreen Line, cùng nhiều bên khai thác tàu chở dầu và khí đốt đã buộc dừng vận chuyển qua khu vực Biển Đỏ và kênh đào Suez. Nhiều chuyến tàu hàng kết nối châu Á với châu Âu và châu Mỹ đã phải đi đường vòng qua mũi Hào Vọng ở cực Nam châu Phi để tránh nguy cơ bị tấn công. Theo IMF, trong hai tháng đầu năm 2024, khối lượng thương mại qua kênh đào Suez giảm 50% so với cùng kỳ năm trước, trong khi khối lượng thương mại qua mũi Hào Vọng tăng 74%.

Tình trạng thiếu container và chi phí phát sinh từ việc phải đi vòng xa khiến cho giá cước vận chuyển nhiều tuyến đường vận tải biển tiếp tục tăng cao trong nửa đầu năm 2024. Cụ thể, giá cước vận chuyển từ Đông Á đến Bờ Tây Bắc Mỹ tăng 160%, từ 2.713 USD/FEU (tuần đầu tháng 01/2024) lên đến 7.052 USD/FEU (tuần cuối tháng 6/2024), từ Đông Á đến Bờ Đông Bắc Mỹ tăng 107%, đạt 8.253 USD/FEU, từ Đông Á đến Bắc Âu tăng 62%, đạt 7.130 USD... (Freightos.com, 2024).

Tình hình trầm trọng hơn khi lực lượng Houthi, với sự hậu thuẫn của Iran, trong tháng 4 và tháng 5 đã mở rộng các đối tượng tập kích ở khu vực Biển Đỏ (không chỉ các tàu thương mại mang cờ của các nước mà Houthi cho là đồng minh của Israel mà còn cả tàu thuộc sở hữu các nước khác như Nga, Hy Lạp...), đồng thời sử dụng cả máy bay không người lái và tên lửa để tấn công. Các tàu hàng bị tấn công không chỉ là các hàng hóa thông thường mà còn có cả các tàu chở dầu, nhiên liệu... Houthi thậm chí còn tuyên bố có thể sẽ mở rộng khu vực tấn công để ngăn chặn các tàu liên kết với Israel đi qua Ấn Độ Dương tới Mũi Hào Vọng.

Căng thẳng tại khu vực Biển Đỏ dẫn đến tình trạng leo thang về giá của nhiều loại hàng hóa, trong đó có mặt

hàng dầu thô. Kể từ khi bắt đầu căng thẳng tại Biển Đỏ, giá dầu Brent đã có lúc đạt hơn 90 USD/thùng (đầu tháng 4/2024), tăng khoảng 10% so với thời điểm trước các cuộc tấn công (giữa tháng 11/2023) (Statista.com). Theo nhiều chuyên gia, giá dầu thế giới có thể tiếp tục tăng trong thời gian sắp tới nếu căng thẳng tại khu vực này vẫn tiếp tục kéo dài. Đáng chú ý, dầu là một nhiên liệu quan trọng, được sử dụng trong hầu hết các ngành công nghiệp và dịch vụ hiện nay. Do đó, giá dầu tăng làm gia tăng chi phí sản xuất và vận chuyển, đẩy mặt bằng giá cả của nhiều loại hàng hóa và dịch vụ lên cao, kéo theo nguy cơ gia tăng lạm phát tại nhiều quốc gia.

Xung đột tại dải Gaza được dự đoán sẽ ngày càng nóng hơn khi thủ lĩnh Hamas - Ismail Haniyeh bị ám sát tại Tehran, Iran vào cuối tháng 7/2024. Ngay sau sự việc, phía Iran đã liên tục công khai quyết tâm cùng với lực lượng Hamas tấn công trả thù Israel nhằm ngăn chặn nước này gây thêm bất ổn. Để giảm bớt căng thẳng, các nước (đứng đầu là Hoa Kỳ) đang nỗ lực

kêu gọi khởi động lại các cuộc đàm phán ngừng bắn tại Gaza. Tuy nhiên, phía Hamas lại phản đối việc tổ chức thêm các cuộc đàm phán với các đề xuất mới, mà thay vào đó yêu cầu thực hiện những gì đã được đưa ra trong kế hoạch ngừng bắn do Hoa Kỳ đề xuất hồi tháng 5/2024. Trước tình hình căng thẳng tại khu vực này đang leo thang lên nguy cơ trở thành cuộc chiến ủy nhiệm với sự tham gia của nhiều nước, các chuyên gia kinh tế lo ngại rằng các tác động từ cuộc chiến ở dải Gaza sẽ không dừng lại ở những ảnh hưởng diện hẹp như chi phí vận tải hay giá dầu như đã từng chứng kiến.

Tóm lại, trong nửa đầu năm 2024, mặc dù đã có những khởi sắc ở các khía cạnh khác, kinh tế thế giới tiếp tục phải chịu ảnh hưởng từ những diễn biến phức tạp của tình hình chiến sự Nga - Ukraine và xung đột tại dải Gaza. Cuộc chiến giữa các bên liên quan thậm chí được nhận định sẽ còn tiếp tục leo thang trong thời gian tới, do đó chúng đang và sẽ là nguồn rủi ro cao, đe dọa sự ổn định và phát triển của kinh tế toàn cầu. ■